

7. Bankiv's'ka sprava / Za red. O.I. Lavrushina : Finansi i statistika , - 262 s. , 2011.

Рецензент: Лапін О.В., к.е.н., доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності ОНПУ

5.06.2014

УДК 657.622

Носовець Олександра

**ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ
ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ДАНИМИ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ
СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ**

У статті розглянуто специфіку системи загальноприйнятих принципів фінансового обліку та звітності (GAAP), об'єктивність порівняння інформації про дебіторську заборгованість за національними та американськими стандартами з урахуванням особливостей обліку даного активу підприємств з питань класифікації, методів оцінки реальної вартості, доцільності, можливості та об'єктів нарахування резерву сумнівних боргів. Приведений приклад плану рахунків, що стосується обліку дебіторської заборгованості. Було проведено аналіз валідності співставлення даних як за усіма статтями фінансової звітності, так з окремого питання - дебіторської заборгованості – з метою порівняння фінансового стану при виході вітчизняних компаній на міжнародний фондовий ринок, зокрема фондову біржу США, виявлено принципові відмінності систем обліку, що розглядаються, окреслені проблеми, переваги та недоліки за обома моделями формування головного звіту суб'єктів підприємницької діяльності.

Ключові слова: дебіторська, поточна дебіторська заборгованість, класифікація, резерв, оцінка, звітність.

Носовец Александра

**ПРОБЛЕМЫ СРАВНЕНИЯ ДЕБИТОРСКОЙ
ЗАДОЛЖЕННОСТИ ПО ДАННЫМ ФИНАНСОВЫХ ОТЧЕТОВ
ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ПРИМЕНЕНИЯ РАЗЛИЧНЫХ
СТАНДАРТОВ УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ**

В статье рассмотрена специфика системы общепринятых принципов финансового учета и отчетности (GAAP), объективность сравнения информации о дебиторской задолженности по национальным и американским стандартам с учетом особенностей учета данного актива предприятий по вопросам классификации, методов оценки реальной стоимости, целесообразности, возможности и объект объектов начисления резерва сомнительных долгов. Приведенный пример плана счетов, касающейся учета дебиторской задолженности. Был проведен анализ валидности сопоставления данных как по всем статьям финансовой отчетности, так по отдельному вопросу – дебиторской задолженности – с целью сравнения финансового состояния при выходе отечественных компаний на международный фондовый рынок, в частности фондовой бирже США, обнаружены принципиальные различия систем учета рассматриваемых очерченные проблемы, преимущества и недостатки по обоим моделями формирования главного отчета субъектов предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: дебиторская, текущая дебиторская задолженность, классификация, резерв, оценка, отчетность.

Nosovets Alexandra

CHALLENGES COMPARISON OF RECEIVABLES IN THIS FINANCIAL STATEMENTS UNDER COMPANIES OF DIFFERENT STANDARDS OF ACCOUNTING AND REPORTING

The article deals with the specifics of the generally accepted principles of accounting and reporting (GAAP), objective comparison information on receivables and American national standards allowing for the keeping of the assets of the company on the classification methods for assessing the real cost, feasibility, opportunities and r ' objects accrual provision for doubtful debts. The examples of accounts relating to the account receivables. It analyzes the validity of the comparison data as with all items in the financial statements as of a particular matter - accounts receivable - to compare the financial condition at the exit of domestic companies on international stock markets, including the U.S. stock market, revealed fundamental differences between accounting systems under consideration are outlined problems, advantages and disadvantages for both models of the formation of the main report entrepreneurs.

Keywords: accounts, current accounts debts, classification, reserve, assessment, reporting.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Умови економічного середовища, що динамічно розвивається, змушують відступати від методологічних канонів відтворення та провадження підприємницької діяльності з причини постійно присутньої кризи неплатежів з метою фінансування власного капіталу за рахунок перерозподілу наявних у підприємств коштів та збільшення періоду погашення зобов'язань, що, в свою чергу, викликає необхідність перегляду обліку дебіторської заборгованості та відображення пов'язаної з нею та шляхом її виникнення інформації у фінансові звітності.

Економічне сьогодення вимагає виведення єдиної для всіх учасників світового господарського обороту системи стандартів фінансової звітності як засобу реєстрації фактів діяльності суб'єктів господарювання для коректного порівняння результатів їх діяльності та прийняття відповідних рішень як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами фінансової звітності. Цим обумовлена і стандартизація відображення різних видів заборгованості підприємств, що, як наслідок, визначає актуальність даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості обліку за загальноприйнятими принципами фінансового обліку (GAAP), зокрема з питань дебіторської заборгованості, вивчала незначна кількість вчених, серед яких: Т.Н. Малькова, О.В. Соловійова, А.П.Бархатов та інші.

Праці згаданих вчених є основою для подальшого, більш докладного дослідження самого поняття дебіторської заборгованості, її первинного відображення в документах різного рівня та відображення вихідної інформації про даний актив підприємства у звітах, що, в свою чергу, впливає на коректну оцінку фінансового стану аналізованого суб'єкта господарювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З урахуванням недостатньо глибокого вивчення відмінностей в складанні фінансової звітності за стандартами бухгалтерського обліку GAAP та П(С)БО, зокрема з питань відображення інформації про дебіторську заборгованість, на даний момент залишаються

невирішеними питання її класифікації, оцінки та відображення в фінансових звітах, що дає широке підґрунтя для дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження можливості коректного співставлення фінансової звітності підприємств, складеної за національними та західними (американськими) стандартами бухгалтерського обліку, зокрема, в частині відображення дебіторської заборгованості, виявлення проблем порівняння даних та перспектив зближення та уніфікації стандартів обліку та звітності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В економічній літературі вже давно визнано, що система бухгалтерського обліку кожної країни в процесі свого історичного розвитку формувалася під впливом цілої низки факторів, які пов'язані з відповідним соціальним, економічним і культурним середовищем. Такі фактори звичайно охоплюють правову і податкову системи держави, джерела фінансування діяльності компанії, систему освіти, менталітет нації та ін. [3, с. 11]. Існують різні міжнародні системи регулювання бухгалтерського обліку на підприємствах, що обираються господарюючими суб'єктами самостійно, але складання фінансової звітності за якими є обов'язковими для суб'єктів підприємництва, акції яких котируються на фондовій біржі, та національні, що розробляються з урахуванням та опираючись на положення перших. У світовому співтоваристві найбільш поширені МСБО/МСФО (Міжнародні Стандарти Бухгалтерського Обліку/Фінансової Звітності), що мають успіх серед компаній країн європейської частини світу та деяких країн Азії, та американські GAAP (Загальноприйняті Принципи Фінансового Обліку), використовувані в США, Великобританії та Японії.

Розглянемо докладніше систему обліку GAAP. Загальноприйняті стандарти ведення реєстрації фактів господарської діяльності на підприємстві та складання звітності про результати їх здійснення в США розробляються різними регулюючими органами та професійними організаціями, основними з яких є: Рада зі стандартів фінансового обліку (FASB), Рада з бухгалтерських принципів (APB), Комітет з бухгалтерських процедур (CAP), Американський інститут дипломованих громадських бухгалтерів (AICPA), Комісія з цінних паперів і бірж (SEC), Американська бухгалтерська асоціація (AAA).

Американська модель стандартів бухгалтерського обліку має значний недолік у визначенні загальноприйнятності принципів обліку шляхом взяття за основу для регламентації тривале використання на практиці окремої методики, що забезпечується загальним правом, розповсюдженим на території держави-розробника даної системи. Це означає законодавчо підтверджене право взяття кожного окремого прецеденту - основи правової системи США - за основу для формування методики відображення бухгалтерських даних, що унеможливує уніфікацію фінансової звітності та встановлює залежність інтерпретації фактів від сприйняття кожним окремим користувачем, внаслідок чого створюється перепони для прийняття рішень потенційними інвесторами щодо фінансових вливань у майновий комплекс об'єкту розгляду. На користь цього твердження свідчить значна ієрархічна структура з великою кількістю документів на кожному з чотирьох рівнів і великою кількістю документів, підготовлених у різний час і різними професійними організаціями. Лише серед документів рівня "А", яких публічні компанії повинні дотримуватися обов'язково, діють 154 положення стандартів фінансового обліку, 48 інтерпретацій ради за стандартами фінансового обліку, 30 висновків ради з бухгалтерських принципів та інші. Рекомендації кожного наступного рівня пояснюють попередній або вносять нивелюючі їх доповнення без усунення протиріч, що виникають: з їх числа лише близько 10% пов'язано з вирішенням нових проблем фінансового обліку та стільки ж - з вирішенням проблем, специфічних для тієї чи іншої конкретної галузі. Інші 80% припадають на перегляд раніше прийнятих стандартів. Навіть фахівці в США визнають, що така ієрархічна структура, що складається з понад 2000 документів, випущених значною кількістю органів більш ніж за 40 років, робить її складною для розуміння, застосування і збільшує її власний ризик [2, с. 23]. Також до недоліків можна віднести відсутність єдиного офіційно встановленого плану рахунків.

На противагу недолікам GAAP USA вважається необхідним привести наступні переваги: поміж загальних принципів та положень в ієрархії більшу увагу приділено питанню обліку та звітності на підприємствах різних галузей і сфер діяльності. Так, для інвестиційних і страхових компаній, фінансових установ, розробників програмного забезпечення, підприємств, що надають послуги кабельного

телебачення, нафтовидобувних компаній передбачені окремі стандарти та інші регуляторні документи, що враховують специфіку їх господарських операцій [3, с. 22]. Державна регламентація виходить за рамки обов'язкової звітності підприємств і поширює свою дію на наукові аспекти ведення бухгалтерського обліку. Кожен з компонентів GAAP USA регулює, як правило, тільки окремий аспект їх оцінки або обліку, що доволі "глибоко" деталізує кожну статтю доходів та витрат господарюючих суб'єктів.

Компанії користуються значною свободою в побудові плану рахунків. Тим не менш, існує загальноприйнятий порядок: укрупнені рубрики плану рахунків в цілому відповідають укрупненим рубриками балансового і інших найважливіших звітів [3, с. 34].

Розглянемо валідність зіставлення та порівнянність інформації про дебіторську заборгованість за наведеними стандартами бухгалтерського обліку. За GAAP значна увага приділена такій статті балансу як зобов'язання, що є другим важливим елементом фінансової звітності після активів. Правильна оцінка і відображення зобов'язань принципово важливі, оскільки третій елемент фінансової звітності - власний капітал - визначається як різниця між активами і зобов'язаннями підприємства. Коректна класифікація зобов'язань також має велике значення для користувачів фінансової звітності.

Згідно з GAAP дебіторська заборгованість розглядається в якості зобов'язання різних контрагентів перед підприємством, що значно ширше національного визначення конкретно заборгованості, що представляють собою наступні формулювання [1]:

- дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.
- довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу;
- поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Дебіторську заборгованість підприємства зазвичай поділяють на торгівельну, що виникла в результаті операцій з продажу продукції, товарів, послуг, і неторгівельну, що виникла в результаті інших

операцій. До першого типу дебіторської заборгованості належать рахунки до отримання - звичайна заборгованість покупців за придбану продукцію, і векселі до отримання - заборгованість покупців, оформлена письмовим зобов'язанням сплатити рахунок. Прикладами другого типу дебіторської заборгованості є векселі до отримання, що виникли в результаті неторгових операцій, відсотки до отримання, дивіденди до отримання, аванси, видані працівникам підприємства, і т.п. У балансі торгова та неторгова дебіторська заборгованість мають бути представлені окремо [3, с. 99].

З точки зору зобов'язання дебіторська заборгованість класифікується за порядком її відображення у звітності як поточна (current liabilities) та непоточна (non-current liabilities). Зазвичай дебіторська заборгованість відноситься до поточних активів підприємства, погашення яких імовірно потребують використання поточних активів або створення нових короткострокових зобов'язань, однак, якщо період її погашення становить більше одного року (операційного циклу), вона класифікується як непоточні активи (всі інші) [3, с. 98]. Згідно з американськими стандартами можна виділити наступні групи поточних зобов'язань:

- зобов'язання, пов'язані з веденням операцій протягом операційного циклу (заборгованість з оплати придбаної сировини, матеріалів або товарів для ведення господарської діяльності, отримані аванси, нарахування заробітної плати, орендної плати, податків тощо);

- зобов'язання, погашення яких передбачається протягом 12 місяців з дати складання балансу (короткострокова заборгованість за необоротними активами, що здобувається, частина довгострокових зобов'язань, термін погашення яких настає протягом 12 місяців з дати складання балансу, і т.д.);

- оціночні або нараховуються суми, які ймовірно будуть потрібні для погашення витрат протягом року по відомим зобов'язаннями (наприклад, що нараховується бонус, нарахування компенсації за відпустку та ін.).

Як зазначалося раніше, у національних стандартах вся різноманітність даного виду заборгованостей зводиться до поточної та довгострокової з більш вузьким їх означенням. В цьому місці співставлення балансів, складених за різними правилами складання звітності, виникає проблема через розрізненість класифікацій за

рівнями поглиблення та обширності, і як наслідок розміщення за розділами у головному звіті підприємства.

Зважаючи на відсутність єдиного встановленого плану рахунків в США різні компанії використовують різні уніфіковані системи рахівництва або складають їх самостійно для внутрішнього використання. Як приклад, для обліку дебіторської заборгованості виділимо рахунки професійного плану рахунків обліку однієї з компаній:

0020. Рахунки до отримання

0040. Інші дебітори

0060. Резерви безнадійних боргів покупців

0150. Внутрішньогрупові рахунки до отримання. [4, с. 123].

Проблема оцінки дебіторської заборгованості по рахунках виникає при складанні фінансової звітності. Через невизначеність, пов'язану з оплатою дебіторської заборгованості, в балансі вона оцінюється з певною мірою обережності - за чистою вартістю реалізації [3, с. 102], формування якої досягається зменшенням на суму створеного резерву сумнівних боргів, що співпадає з П(С)БО як за необхідністю та наявністю такого поняття, так і за змістовністю визначення чистої реалізаційної вартості - сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів [1].

Для визначення чистої вартості реалізації величина дебіторської заборгованості повинна бути зменшена на суму резерву (знижки) за сумнівними (безнадійними) боргами. Відзначимо, що рахунок резерву по сумнівних боргах є контррахунком до рахунку "Рахунки до отримання" і служить для коректної оцінки дебіторської заборгованості по рахунках. Величина резерву визначається на кінець звітного періоду, і його відображення в обліку являє собою коригувальну проводку (оціночне коригування). У балансі резерв віднімається від величини рахунків до отримання, таким чином, у валюту балансу включається тільки чиста вартість реалізації дебіторської заборгованості [3, с. 102]. Принцип визначення величини резерву та його використання в цілях занесення достовірної інформації до головного фінансового звіту підприємства прийнятий і в національних стандартах.

Кількість методів визначення величини резерву сумнівних боргів співпадає за аналізованими стандартами – їх є два. Згідно з

американською практикою обліку величина резерву по сумнівних боргах може бути розрахована двома методами: на базі величини продажів за звітний період, на базі величини дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду (далі 1.1 та 1.2 відповідно), за національною - метод застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості та метод застосування коефіцієнта сумнівності (далі 2.1 та 2.2 відповідно). Основоположною відмінністю в виявленні розміру резерву сумнівних боргів за ГААР та П(С)БО є широта застосування коригувальних коефіцієнтів, що проявляється в його використанні у першому випадку в усіх способах розрахунку, а в другому – лише в одному – 2.1.

За способом визначення резерву сумнівних боргів методи 1.2 та 2.2 співпадають: розрахунок виконується шляхом множення залишку дебіторської заборгованості на кінець поточного періоду на корегувальний коефіцієнт, проте в ГААР такою величиною є відсоток можливої несплати, а в П(С)БО – коефіцієнт сумнівності, що розраховується за методом визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході та методом класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення. При чому це не єдина відмінність, оскільки базою застосування коефіцієнту сумнівності є поточна дебіторська заборгованість кожної групи класифікації за строками непогашення, а для відсотків можливої несплати - сумнівна та поточна в розрізі покупців на базах величини продажів за звітний період та величини дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду відповідно.

Спільним є принцип класифікації дебіторської заборгованості та встановлення відповідних розмірів корегувальних коефіцієнтів для кожної групи, але відмінність заключається в тому, що в рамках ГААР для застосування відсотка можливої несплати її поділяють за продажами окремим покупцям, а в П(С)БО – за строками її непогашення для визначення коефіцієнта сумнівності за однойменною класифікаційною ознакою.

Відсоток можливої несплати являє собою найкращу оцінку менеджерами підприємства можливої величини рахунків, які не будуть оплачені покупцями, виходячи з минулого досвіду (частка неоплачених рахунків у загальній величині дебіторської заборгованості покупців минулих періодів, у аналогічних підприємств

галузі тощо). На отриману величину витрат по сумнівних боргах робиться проводка по нарахування резерву. Сальдо рахунку резерву по сумнівних боргах в даному випадку не має значення, оскільки йдеться про розрахунок та нарахування витрат, що відповідають доходам даного період згідно з принципом відповідності [3, с. 103].

Однак, американські стандарти обліку пропонують ширше використання такого поняття як резерв, про що свідчить можливість створення резервів на вірогідне повернення товарів та знижки, якщо їх величина істотна.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Робимо висновок, що прописання питань, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, в національних П(С)БО значно відрізняється від вимог американської системи бухгалтерського обліку GAAP головним чином визначеннями та класифікацією, що значно впливає на критерії та достовірність оцінки даного активу підприємств. Визначення заборгованостей конкретніше відносно найпоширенішої дебіторської - заборгованості покупців за товари, роботи, послуги - в П(С)БО, але не прописані інші види, чому в американських стандартах приділяється значно більше уваги. Згідно з класифікацією розміщення за розділами у балансі відмінне, що ставить значні перешкоди для розрахунку достовірних показників платоспроможності та ліквідності підприємства за фінансовою звітністю. Коригування розміру дебіторської заборгованості відбувається шляхом розрахунку резерву сумнівних боргів, що є спільним для обох систем, але різними доволі відмінними методами зі своїми недоліками та перевагами.

Необхідно детальніше вивчити всі питання обліку дебіторської заборгованості за американськими, національними та іншими стандартами в рамках інтеграції та уніфікації форм фінансової звітності та способів їх складання для можливості коректного порівняння. На даному рівні норми згаданих стандартів дуже різні і не дозволяють однозначно, без детального аналізу, дати оцінку фінансовому стану підприємств.

Таким чином, при використанні фінансової звітності для прийняття економічних рішень необхідно мати на увазі різницю в трактуванні і визначеннях даної статті балансу, пов'язану з вимогами різних облікових стандартів.

Література

1. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" (П(С)БО) від 1.01.2000 р. зі змінами та доповненнями.

2. Бархатов А.П. Международный учет: учеб. пособ. – М.: Издавнично-книготорговий центр «Маркетинг», 2001.

3. Соловійова О. В. МСФЗ та ГААП: облік і звітність. Серія: Бібліотека журналу «Фінансові та бухгалтерські консультації».– 328 с.

4. Малькова Т.Н. Теория и практика международного бухгалтерського учета: уч. пособ. - М.: «Бизнес-пресса», 2001.

1. Polozhennya (standarty) bukhhalters'koho obliku 10 "Debitors'ka zaborhovanist'" (P(S)BO) vid 1.01.2000 r. zi zminamy ta dopovnennyamy.

2. Barkhatov A.P. «Mizhnarodnyy oblik». Navchal'nyy posibnyk. - M.: Vydavnycho-knyhotorhovyy tsentr «Marketynh», 2001.

3. Solovyova O. V. "MSFZ ta HAAP: oblik i zvitnist'"; Seriya: Biblioteka zhurnalu "Finansovi ta bukhhalters'ki konsul'tatsiyi", 328 s.

4. Mal'kova T.N. «Teoriya i praktyka mizhnarodnoho bukhhalters'koho obliku». Navchal'nyy posibnyk. - M.: Vydavnychyu dim «Biznes-pressa», 2001.

Реценент Соколовська З.М. д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної кібернетики Одеський національний політехнічний університет

6.06.2014

УДК 339.92

Пономаренко Олександр
**ТРАНСАТЛАНТИЧНЕ ПАРТНЕРСТВО МІЖ ЄС ТА
США: ОЧІКУВАНИЙ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН-
УЧАСНИКІВ**

В статті досліджується угода, яка може бути підписана в майбутньому між Європейським Союзом та Сполученими Штатами Америки. Експерти оцінюють дане партнерство досить позитивно, враховуючи той факт, що воно могло б гарантувати, що глобальні правила гри для економіки у перспективі визначатиме Захід, а не